

Wiitaunionin lasten ja nuorten terveydenedistämisen toimintaohjelma
vuosille 2013-2015

SISÄLTÖ

1. TOIMINTAOHJELMAN TAVOITTEET	2
2. TERVEYSTARKASTUKSET	3
2.1. Lasten ja nuorten määräaikaiset terveystarkastukset	3
2.2. Laajat terveystarkastukset	4
2.3. Muut terveystarkastukset	4
3. TOIMINNAN SISÄLTÖ JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ	5
3.1. Perhesuunnittelu - ja seksuaalineuvonta	5
3.2. Äitiysneuvola	6
3.3. Lastenneuvola	7
3.4. Koulu – ja opiskeluterveydenhuolto	9
3.5. Erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tuen järjestäminen.....	15
3.6. Moniammatillinen yhteistyö	16
3.7. Ehkäisevä suun terveydenhuolto.....	18
3.8. Asevelvollisten kutsuntatarkastukset	19
4. TERVEYSNEUVONTA	21
5. SEURANTA.....	23

LIITTEET

Liite 1. Raskauden seurantakäynnit

Liite 2. Lastenneuvolan käynnit

Liite 3. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tarkastukset

Liite 4. Ehkäisevä suun terveydenhuolto

1. TOIMINTAOHJELMAN TAVOITTEET

Tavoitteiden lähtökohtana on terveydenhuoltolaki 1326/2010 ja sen 23 § nojalla annettu valtioneuvoston asetus 338/2011 neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta. Asetuksen tarkoituksena on varmistaa, että lasta odottavien, lasten, nuorten, opiskelijoiden ja heidän perheidensä terveysneuvonta ja terveystarkastukset ovat suunnitelmallisia, tasoltaan yhtenäisiä sekä yksilöiden ja väestön tarpeet huomioon ottavia kunnallisessa terveydenhuollossa. Asetuksen tavoitteena on taata riittävät, yhtenäiset ja alueellisesti tasavertaiset palvelut, vahvistaa terveyden edistämistä sekä tehostaa varhaista tukea ja syrjäytymisen ehkäisyä.

Kunnan terveydenhuollosta vastaavan viranomaisen on hyväksyttävä toimintaohjelma neuvolatyölle, koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle sekä lasten ja nuorten ehkäisevälle suun terveydenhuollolle (jatkossa lasten ja nuorten terveyden edistämisen toimintaohjelma). Suunnitelma laaditaan yhteistyössä terveys-, sosiaali- ja sivistystoimen kanssa. Sosiaalitoimi on laatinut lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman (LANU) ja sivistystoimi on työstänyt oppilashuollon suunnitelmaa. Nämä suunnitelmat muodostavat kokonaisuuden, jossa otetaan kantaa lasten ja nuorten terveyteen ja hyvinvointiin laaja-alaisesti.

Kunnan tehtävänä on huolehtia tarvittava tiedottaminen kuntalaisille. Kunnan on myös työnantajana huolehdittava resursoinnista, jotta asetuksen edellyttämä toiminta voi toteutua. Asetus edellyttää vastuhenkilön nimeämisen toimintaohjelman kehittämiseen, koordinointiin ja seurantaan.

Neuvolatoiminnassa pääpaino on lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen sekä perheiden kokonaisvaltaisessa tukemisessa. Tavoitteena on monikanavaisen palveluverkon avulla tunnistaa lasten ja perheiden tuen tarve mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Suun terveydenhuollossa asetuksella yhtenäistetään määräaikaistarkastusten toteuttamista sekä tuetaan ehkäisevään toimintaan lasten ja nuorten suun terveydenhuollossa. Asetuksessa painotetaan myös ensimmäistä lastaan odottavan perheen suun terveydenhuoltoa.

2. TERVEYSTARKASTUKSET

Palveluja järjestettäessä terveystarkastusten ja niiden perusteella suunnitellun terveysneuvonnan on muodostettava suunnitelmallinen yksilön ja perheen niihin osallistumisen mahdollistava kokonaisuus. Käytännössä terveysneuvonta kuuluu olennaisena osana jokaiseen terveystarkastukseen. Lähtökohtana on kokonaisvaltainen terveystarkastus: terveys on fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila. Terveys on myös dynaaminen, muuttuva tila, johon vaikuttavat sairaudet, elinympäristö ja ihmisen omat kokemukset, arvot ja asenne.

Neuvolatoiminnassa sekä koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa kiinnitetään erityistä huomiota toiminnan yhteensovittamiseen erilaisissa nivelvaiheissa, kuten lapsen ja perheen siirtyessä äitiysneuvolasta lastenneuvolan palvelujen piiriin, lastenneuvolasta kouluterveydenhuoltoon ja edelleen opiskeluterveydenhuoltoon. Toiminnan järjestämisessä otetaan huomioon lapsen, nuoren ja koko perheen oikeus osallistua ja saada tukea. Palveluja järjestettäessä kiinnitetään huomiota myös kehitysympäristöihin eli kaikkiin niihin ympäristöihin, joissa lapsi ja nuori kasvaa ja kehittyy (mm. koti, varhaiskasvatuksen ympäristöt, koulu, virtuaalinen maailma). Tärkeimpänä näistä lapselle ja nuorelle on oma perhe. Palvelujen tehtävänä on osaltaan tukea kehitysympäristöjä.

2.1. Lasten ja nuorten määräaikaiset terveystarkastukset

Määräaikaisiin terveystarkastuksiin kutsutaan ennalta määritelty ikä- tai vuosiluokka. Tarkastukseen sisältyy fyysisen kasvun ja terveydentilan, suun terveyden, psykososiaalisen ja neurologisen kehityksen, kommunikoinnin, puheen ja kielen sekä aistien kehityksen seuranta. Tavoitteena on tunnistaa mahdollisimman ajoissa epäsuotuisan kehityksen merkit lapsessa, perheessä ja elinympäristössä sekä puuttua terveyttä vaarantaviin tekijöihin.

Terveystarkastuksiin osallistuminen on vapaaehtoista. Asetuksen mukaan terveydenhoitajan tai lääkärin tulee pyrkiä selvittämään määräaikaisista terveystarkastuksista pois jäävien tuen tarve. Tuen tarvetta selvitetään ottamalla yhteyttä perheeseen, tarvittaessa käydään kotikäynnillä ja tehdään yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa.

2.2. Laajat terveystarkastukset

Osa terveystarkastuksista tehdään laajoina terveystarkastuksina. Niissä terveydenhoitaja tai kätilö yhdessä lääkärin ja tarvittaessa muiden ammattihenkilöiden kanssa arvioi lasta odottavan naisen ja lapsen tai nuoren terveyden lisäksi aina myös koko perheen hyvinvointia. Tämä on moniammatillista, suunnitelmallista yhteistyötä ja arviointia.

Alle kouluikäisen lapsen ja oppilaan laajaan terveystarkastukseen sisältyy huoltajien haastattelu ja koko perheen hyvinvoinnin selvittäminen. Laajaan terveystarkastukseen sisältyy myös hyvinvointiarvion pyytäminen varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa lapsesta vastaavalta ammattihenkilöltä. Huoltajan kirjallisella suostumuksella päivähoiton ja esiopetuksen henkilökunta antaa arvion alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä päivähoitossa tai opettajan arvion oppilaan selviytymisestä koulussa.

2.3. Muut terveystarkastukset

Mikäli määräaikaissä terveystarkastuksissa ilmenee erityistä seurannan tai tuen tarvetta, lasta odottavalle perheelle, lapselle tai nuorelle järjestetään mahdollisuus lisätarkastuksiin. Tällaisia tilanteita voivat aiheuttaa esimerkiksi kasvuun, kehitykseen, koulunkäyntiin, mielenterveyteen, seksuaaliterveyteen tai ammatinvalintaan vaikuttavat asiat.

3. TOIMINNAN SISÄLTÖ JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Kunnissa neuvolatoimintaa toteutetaan terveyskeskuksen tiloissa, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto toteutetaan kouluilla. Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto- työtä tekevät terveydenhoitajat yhdessä muiden sosiaali- ja terveyden- huollon ammattilaisten kanssa. Suun terveydenhuolto toimii hammashuollon tiloissa terveyskeskuksissa.

3.1. Perhesuunnittelu - ja seksuaalineuvonta

Perhesuunnittelun ja seksuaalineuvonnan tehtävä on:

- antaa neuvoa ja tietoa ehkäisymenetelmistä.
- auttaa sopivan ehkäisymuodon löytämisessä.
- antaa ohjausta ja neuvoa raskautta suunnitteleville.
- antaa ohjausta lapsettomuushoidon tarpeesta ja ohjata lisätutkimuksiin.
- seksuaaliterveyden edistäminen ja sukupuoliteitse tarttuvien tautien leviämisen ennaltaehkäisy neuvonnan avulla.
- kohdunkaulansyöpäseulonnan järjestäminen 25 - 60 -vuotiaille naisille.
- antaa tietoa ei-toivottujen raskauksien ilmaantuessa sekä ohjata niiden hoidossa.

Seksuaalineuvontaa integroidaan kaikkiin terveyspalveluihin. Lapsen ja nuoren seksuaalista kypsymistä ja kehitystä tukeva neuvonta sisällytetään terveysneuvontaan ja -tarkastuksiin kehitysvaihetta vastaavasti. Perhesuunnittelu ja muu seksuaaliterveysneuvonta kuuluvat neuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluihin.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto ovat terveystiedon opetuksen ohella keskeisessä asemassa nuoren seksuaalikasvatuksessa. Terveydenhoitajat tekevät seksuaaliterveysneuvonnan osalta tiiviisti yhteistyötä koulujen opettajien kanssa. Erityisen tärkeä ryhmä on puberteettia lähestyvät nuoret, joiden luonnolliseen kehitykseen kuuluu seksuaalisen kiinnostuksen herääminen, tiedon tarve sekä sosiaalisten verkostojen muuttuminen. Nuoret ovat aktiivisia tiedon hakijoita ja tässä vaiheessa heille tarjotaan tukea ja esimerkkejä hyvistä seksuaaliterveyden tietolähteistä. Nuorille turvataan mahdollisuus tulla keskustelemaan mieltä askarruttavista asioista matalan kynnyksen periaatteella.

Ehkäisyn tarpeessa olevat sekä nuoret että aikuiset ohjataan perhesuunnitteluneuvolaan, jossa

terveydenhoitaja ja lääkäri yhteistyössä asiakkaan kanssa päättävät sopivasta ehkäisystä. Ensimmäistä ehkäisyään aloittaville annetaan ehkäisy määräajan veloituksetta.

3.2. Äitiysneuvola

Äitiysneuvolan tehtävä on:

- turvata odottavan äidin, sikiön, vastasyntyneen ja perheenjäsenten paras mahdollinen terveys. Raskauden seuranta tehdään käypähoitosuositusten ja sairaanhoitopiirin ohjeiden mukaisesti.
- tarjota mahdollisuus osallistua sikiöseulontoihin, antaa tietoa valtakunnallisista sikiön kromosomi- ja rakennepoikkeavuuksien seulonnoista.
- etsiä mahdolliset raskauden esiin tuomat sairaudet ja muut poikkeavuudet raskauden ja lapsivuoteen aikana.
- ohjata, valmentaa ja neuvoa odottavaa äitiä ja perhettä raskauden ja synnytyksen sekä lapsivuoteen aikana.
- antaa lääketieteellisen seurannan lisäksi sosiaalista, emotionaalista ja psyykkistä tukea ja apua uudessa elämäntilanteessa.
- tukea lasta odottavien perheiden hyvinvointia, vanhempien parisuhdetta ja vanhemmuutta sekä edistää terveellisiä elintapoja. Kartoittaa tulevien vanhempien voimavaroja ja tarjota varhaista tukea.
- auttaa vanhempia myönteisen vauvakuvan luomisessa ja tukea varhaisen kiintymyssuhteen muodostamisessa.
- tarjota synnytys- ja perhevalmennusta.
- tehdä yhteistyötä synnytyssairaalan kanssa.

Äitiysneuvolassa lasta odottava perhe käy terveydenhoitajalla ja lääkäriä keskimäärin 14 kertaa ja perhetyöntekijä tekee tutustumiskäynnin perheen kotiin ennen synnytystä (liite 1). Synnytyksen jälkeen äitiysneuvolan terveydenhoitaja ja tarvittaessa perhetyöntekijä tekevät kotikäynnin/kotikäyntejä perheeseen. Lääkäri ja terveydenhoitaja tekevät yhdessä jälkitarkastuksen synnyttäneelle äidille. Raskauteen liittyvissä vapaaehtoisissa seulontatutkimuksissa äidit käyvät kaksi kertaa, tutkimukset toteutetaan Keski-Suomen keskussairaalassa. Yhdistelmäseula tehdään tarvittaessa perheen toiveiden mukaisesti 11–13 raskausviikolla ja rakenneultraäänitutkimus noin

20-24 raskausviikolla. Äitiysneuvola järjestää perheille perhevalmennusta yhteistyössä eri ammattihenkilöiden kanssa.

Laajoja terveystarkastuksia toteutetaan asetuksen mukaisesti, mikä tarkoittaa, että äidin ja sikiön terveydentilan lisäksi selvitetään koko perheen hyvinvointia haastattelemalla sekä tehostetaan yhteistyötä perheen kanssa. Tarvittaessa tehdään yhteistyötä muiden ammattihenkilöiden esim. fysioterapeutin, psykologin, puheterapeutin ja suuhygienistin tai hammashoitajan kanssa. Kaikki äidit saavat äitiysneuvolassa ohjeen hakeutumisesta suun terveydenhuollon tarkastukseen.

Äitiysneuvolassa selvitetään äidin ammatti, työtehtävät ja työterveyspalvelujen saatavuus. Jos raskaana olevalla äidillä ei ole työterveyshuoltoa, on haitalliset tekijät työssä selvitettävä ja annettava tarvittavaa ohjausta ja neuvontaa. Lisäksi neuvotaan työn ja perheen elämän yhteensovittamista, henkisen hyvinvoinnin edistämistä ja väkivallan ehkäisyä.

Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen eli Vavu aloitetaan ennen lapsen syntymää haastattelemalla molemmat vanhemmat. Yhteisen keskustelun tavoitteena on edistää lapsen ja vanhempien välisen varhaisen vuorovaikutuksen myönteistä sujumista. Mahdollisuuksien mukaan suoritetaan myös kotikäynti.

3.3. Lastenneuvola

Lastenneuvolan tehtävänä on

- Seurata ja tukea lapsen fyysistä, psyykkistä, sosiaalista ja tunne- elämän kehitystä sekä edistää koko perheen hyvinvointia
- Tukea lapsen vastavuoroisen ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista
- Tunnistaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa lapsen kasvua ja kehitystä ehkäiseviä tekijöitä sekä terveysongelmia niin lapsessa kuin tämän perheessä ja elinympäristössä ja tarvittaessa puuttua terveyttä vaarantaviin tekijöihin
- Antaa rokotusohjelman mukaiset rokotukset ja ylläpitää lasten rokotussuojaa
- Ohjata lapsi ja perhe tarvittaessa muille asiantuntijoille tutkimuksiin ja hoitoon.
- Mahdollistaa vanhemmille ajantasaisen ja tutkimukseen perustuvan tiedon saaminen lapseen ja perheeseen sekä terveydenedistämiseen liittyvistä tekijöistä kullekin vanhemmalle soveltuvalla tavalla.

- Mahdollistaa vanhemmille riittävästi tukea vanhemmuuteen ja parisuhteeseen.
- Tukea vanhempia lapsilähtöiseen ja turvallisen aikuisuuden sisältävään kasvatustapahtumaan
- Tukea vanhempien voimavaroja ja tunnistaa kuormittavia tekijöitä varhaisen tuen tarjoamiseksi.

Noin kahden- neljän viikon ikäisenä lapsi siirtyy lastenneuvolan asiakkaaksi. Keskustelu perhevalmennuksessa auttaa lastenneuvolan terveydenhoitajaa ja vanhempia tutustumaan toisiinsa jo odotusaikana, jotta yhteistyö vauvan synnyttyä lähtisi mahdollisimman mukavasti käyntiin.

Lastenneuvolan terveydenhoitaja tekee kotikäyntejä perheen tarpeen mukaisesti. Määräaikaisia tarkastuksia tehdään lastenneuvolassa 1 kk:n iästä alkaen vähintään 21 kertaa: terveydenhoitajan vastaanotolla 9 kertaa ensimmäisen ikävuoden aikana ja 1-6-vuotiaana 7 kertaa ja lääkärin vastaanotolla ensimmäisen ikävuoden aikana 3 kertaa ja 1-6-vuotiaana 2 kertaa.(Liite 2).

Varhaiskasvatuksen kanssa tehdään tarvittaessa yhteistyötä vanhempien luvalla. Lapsen neurologista kehitystä mittaavan LENE-tutkimuksen tulokset annetaan vanhempien luvalla tiedoksi esikouluun, jotta lapsen mahdolliset erityistarpeet voidaan ottaa koulumaailmassa huomioon.

Lapsen kasvu ja kehitys on ensimmäisen vuoden aikana nopeaa. Kehityksen seuranta vaatii riittävää käyntitiheyttä, jotta kasvun häiriöt ja tiettyinä herkkyyksinä saavutettavien taitojen kehitysviiveet voidaan ajoissa havaita. Oppimisen ongelmiin viittaavat kehityspiirteet ja riskitekijät tulee tunnistaa varhain, jotta voidaan järjestää tarpeenmukainen tuki lapsen arkiympäristöön ja tarvittaessa varhaista kuntoutusta ennen kouluun menoa.

Lapsen kehityksen seurannan ja mahdollisten kehitysviiveiden havaitsemisen lisäksi riittävän tiheätä neuvolaseurantaa tarvitaan vanhempien ja lapsen välisen vuorovaikutussuhteen muodostumisen tukemista ja mahdollisten ongelmien havainnointia varten. Varhaisen vuorovaikutuksen on todettu ennustavan lapsen myöhempää kehitystä ja hyvinvointia.

Laajassa terveystarkastuksessa arvioidaan lapsen terveydentilan lisäksi aina myös koko perheen hyvinvointia. Laajat terveystarkastukset tehdään neljän kuukauden, 1,5- ja 4-vuoden ikäisille lapsille. Terveystarkastuksista pois jäävien tuen tarve pyritään selvittämään.

Lastenneuvolassa työskentelee terveydenhoitajan ja lääkärin lisäksi perhetyöntekijä, puheterapeutti ja psykologi sekä tarvittaessa muita terveydenhuoltoalan ammattilaisia. Puheterapian merkitys lapsen ja perheen vastavuoroisen kommunikoinnin kehittämisessä on ensiarvoisen tärkeää. Mahdolliset kommunikoinnin kehitysviiveet tai –poikkeamat tulisi havaita mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tarvittavien tukitoimien käynnistämiseksi. Psykologille ohjataan lapset ja perheet, jotka tarvitsevat erityistason osaamista lapsen psykososiaalisen kehityksen tukemiseen.

3.4. Koulu – ja opiskeluterveydenhuolto

Koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon tavoitteena on auttaa ja tukea lasta ja nuorta kasvamaan ja kehittymään terveeksi aikuiseksi yhteistyössä oppilaiden, vanhempien ja koulun henkilöstön sekä oppilashuollon muun henkilöstön kanssa. Tavoitteena on myös opiskelijoiden terveyden ja opiskelukyvyn edistäminen kaikissa ikävaiheissa.

Kouluyhteisöllä ja kouluterveydenhuollolla on tärkeä merkitys lasten ja nuorten elämässä, koska koulu on paikka, jossa lapsi ja nuori viettää valtaosan ajastaan päivisin ja kouluterveydenhuollon henkilöstö tavoittaa kaikki koululaiset useamman kerran koulunkäynnin aikana. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tavoitteena on myös vaikuttaa koko kouluyhteisön hyvinvointiin ja terveydenedistämiseen sekä elinympäristön turvallisuuteen.

Kunnilla on terveydenhuoltolain (1326/2010) mukaan velvollisuus järjestää koulu- ja opiskeluterveydenhuolto paikkakunnan oppilaitoksissa opiskeleville lapsille ja nuorille heidän kotipaikastaan riippumatta. Kouluterveydenhuollon kulmakiviä ovat sairauksien ja toimintahäiriöiden ehkäisy, oppilaskohtaiset terveystarkastukset seulontatutkimuksineen, terveysneuvonta, kouluyhteisön ja -ympäristön terveydellisten olojen ja ihmissuhteiden seuranta ja edistäminen.

Kouluterveydenhuolto on koululaiselle työterveyshuollon kaltaista palvelua, joka kuitenkin poikkeaa aikuisten työterveyshuollosta siinä, että oppilaan perheen huomioiminen ongelmien ratkaisussa on hyvin keskeistä. Oppilaan ongelmat heijastavatkin usein hänen perheensä vaikeuksia.

Kouluterveydenhuollon tehtäviä:

1. Oppilaan hyvinvoinnin ja terveyden kokonaisvaltainen seuraaminen, arviointi ja tukeminen yhdessä muiden asiantuntijoiden kanssa. Ongelmien mahdollisimman varhainen toteaminen ja oppilaan viipymätön auttaminen, jatkotutkimusten ja hoidon järjestäminen sekä hoidon ja kuntoutuksen koordinointi.
2. Osallistuminen oppimisen, tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmien tunnistamiseen ja selvittämiseen yhteistyössä muun oppilashuoltohenkilöstön kanssa. (Kouluterveydenhuolto 2002, 28)
3. Koulu yhteisön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kaikessa koulun toiminnassa sekä turvallisuuden ja hyvinvoinnin kehityksestä ja oppilaiden terveydentilasta tiedottaminen yhteistyössä koulun kanssa.
4. Koulun työolojen ja koulutyön turvallisuuden ja terveellisuuden edistäminen, seuranta ja valvonta yleensä ja erityisesti oppilaan näkökulmasta yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Opetussuunnitelman valmisteluun osallistuminen lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin asiantuntijana.

Toiminnassa keskeistä on ongelmien mahdollisimman varhainen toteaminen ja oppilaan viipymätön auttaminen, jatkotutkimusten ja hoidon järjestäminen sekä hoidon ja kuntoutuksen koordinointi. Moniammatillinen yhteistyö, varhaisen puuttumisen periaate sekä perheiden ja kotien kanssa tehtävä yhteistyö ovat tänä päivänä kouluterveydenhuollon keskeisiä työmuotoja. Asioita tarkastellaan lasten hyvinvoinnin, koulunkäynnin ja kansanterveyden näkökulmasta.

Määräaikaiset koko ikäluokkaa koskevat terveystarkastukset ja seulontatutkimukset ovat kouluterveydenhuoltotyön runko (Liite 3). Niiden avulla voidaan arvioida monipuolisesti oppilaan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveydentilaa ja löytää terveyttä ja hyvinvointia uhkaavat tekijät sekä mahdolliset sairaudet. Vanhempien toivotaan osallistuvan oppilaiden terveystarkastuksiin. Terveyden edistämistyössä korostetaan yksilöllisyyttä ja perhekeskeisyyttä sekä pyritään herättämään oppilaan kiinnostusta omaan terveyteensä ja terveyttä edistäviin valintoihin sekä tukemaan terveen itsetunnon kehitystä yhteistyössä perheen ja koko kouluyhteisön kanssa.

Keskeisiä tehtävälajeita ovat terveystarkastusten lisäksi tartuntatautien ehkäisytyö, perusrokotuksista huolehtiminen sekä sairauksien ensiapu ja tapaturmien hoito resurssien mukaisesti. Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden huomiointi, oppilashuoltotyö, oppilaskohtaiset neuvottelut, koulun työolojen valvonta sekä täydennyskoulutuksiin osallistuminen ovat myös tärkeä osa työtä.

Yhteistyö kouluterveydenhuollossa

Työn perustana on terveydenhoitajan ja lääkärin muodostama työpari. Läheisinä työtovereina ovat usein myös koulupsykologi ja -kuraattori. Yhteistyö opetushenkilöstön sekä muiden oppilashuoltoa toteuttavien yhteistyötahojen kanssa on tiivistä.

Kouluterveydenhuollon järjestäminen

Kouluterveydenhuollon tilat sijaitsevat koulurakennuksissa ja ne täyttävät muut toiminnan asettamat vaatimukset. Kouluterveydenhuollolla on yhteys terveystieteiden sähkösivustoon. Kouluterveydenhoitajan tulisi olla tavoitettavissa päivittäin yli 400 oppilaan koulussa ja koululääkärin viikoittain yli 600 oppilaan kouluissa. Viitasaarella kouluterveydenhoitaja on tavoitettavissa joka arkipäivä ja lääkäri viikoittain keskustan koulukeskuksessa, jonka yhteydessä on keskustan alakoulu, yläkoulu, lukio ja ammattikoulu. Kymönkosken ja Huopanankosken alakouluilla, joissa oppilaita (1-6- vuosiluokat) on yhteensä n. 120, terveydenhoitaja pitää vastaanottoa kerran viikossa ja on puhelimitse tavoitettavissa joka arkipäivä. Lääkäri pitää sivukyläkouluilla vastaanottoa tarpeen mukaan.

Pihtiputaan koulukeskuksessa, jonka yhteydessä toimii keskustan alakoulu, yläkoulu ja lukio, terveydenhoitaja on tavoitettavissa niinikään joka arkipäivä ja lääkäri viikoittain. Muurasjärven alakoululla, jossa oppilaita (1-6 vuosiluokat) on n. 75, on terveydenhoitajan vastaanotto joka toinen viikko ja lääkärin vastaanotto tarvittaessa. Puhelimitse kouluterveydenhoitaja on tavoitettavissa joka arkipäivä.

Kaikissa kouluissa lääkärin vastaanottoajan tulee järjestyä 1–2 viikon kuluessa. Tehtävien hyvä hoito edellyttää riittävää ajankäyttöä kouluterveydenhuoltotyöhön. Lääkärintarkastukseen tulisi varata aikaa vähintään 30 minuuttia. Kokopäivätoimista terveydenhoitajaa kohti saa olla enintään 600 oppilasta ja koululääkärinä kohti enintään 2 100 oppilasta tai vähintään yksi viikkotyöpäivä 500 oppilasta kohti. Viitasaarella on lukuvuonna 2014-2015 peruskoululaisia ja lukiolaisia yhteensä 714

ja ammattikoulun opiskelijoita 174. Kokoaikaisia terveydenhoitajia Viitasaaren kouluterveydenhuollossa on 1,6 ja lääkäri on koululla tavattavissa lukuvuoden aikana viikoittain n. 8 tuntia. Koululääkäriin työaika on pystytty joustavasti lisäämään aina kulloisenkin tarpeen mukaan. Pihtiputaalla on peruskoululaisia ja lukiolaisia lukuvuonna 2014-2015 yhteensä 595. Pihtiputaan kouluterveydenhuollossa työskentelee 1,4 terveydenhoitajaa ja lääkäri on lukuvuoden aikana tavattavissa kouluterveydenhuollossa viikoittain noin 6 tuntia. Terveydenhoitajan ja lääkärin lisäksi kouluterveydenhuollossa työskentelee Viitasaaren ja Pihtiputaan yhteiset koulupsykologit sekä sosiaalitoimen alaisuudessa molemmissa kunnissa koulukuraattorit.

Koululääkäri on kouluterveydenhuoltotyön lääketieteellinen vastuuhenkilö omassa kouluyksikössään. Jokaisessa terveyskeskuksessa tulisi olla myös koko kouluterveydenhuoltotyöstä ja sen kehittämisestä vastaava lääkäri. Jotta vanhemmat saisivat puhelimitse yhteyden koululääkäriin tai halutessaan voisivat tulla lapsensa mukana vastaanotolle, koululääkäriin vastaanottoajat tulee ilmoittaa myös koteihin.

Opiskeluterveydenhuollon tehtäviä ovat:

1. Edistää opiskeluympäristön terveellisyttä ja turvallisuutta toiminnoilla, jotka kohdistuvat oppilaitoksen fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen ympäristöön.
2. Edistää opiskelijoiden terveyttä ja opiskelukykyä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen terveyden alueella lisäämällä opiskelijan elämänhallinnan valmiuksia ja taitoja.
3. Tuottaa terveyden- ja sairaanhoitopalveluita.

Opiskeluterveydenhuollon sisällön ja toimintatapojen eroja ja erityispiirteitä verrattuna terveyskeskusten muuhun kansanterveystyöhön ovat seuraavat:

- Opiskeluterveydenhuollon henkilöstö on perehtynyt erityisesti opiskelevien nuorten ja nuorten aikuisten kehitysvaiheeseen, terveysongelmiin ja opiskelukykyyn vaikuttaviin tekijöihin,
- Opiskeluterveydenhuollossa kiinnitetään erityisesti huomiota opiskelukykyyn vaikuttaviin tekijöihin, kuten opiskelijan omiin voimavaroihin, terveyteen, opiskelutaitoihin sekä oppimisympäristöön ja -yhteisöön,
- Toisin kuin kouluterveydenhuolto, opiskeluterveydenhuolto on täysi-ikäisten opiskelijoiden osalta pääsääntöisesti tekemisissä opiskelijoiden itsensä

kanssa huoltajien roolin jäädessä vähäiseksi. (Opiskeluterveydenhuollon opas, STM, 2006: 12, s. 25)

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon perustehtäviin kuuluvat terveystarkastukset ja terveystapaamiset toteutetaan valtioneuvoston asetuksen (380/2009), kouluterveydenhuollon laatusuosituksen (8/2004) ja kansanterveyslain säädösten mukaisesti ja näitä ovat:

- vuosittaiset määräaikaistarkastukset ja seulontatutkimukset
- yksilöllisesti suunnatut henkilökohtaiset terveystapaamiset
- kotikäynnit tarvittaessa (alle 10v.lapsi)
- koulun ja kodin välisen yhteistyön edistäminen
- terveydentilan toteamista varten tarpeelliset erikoistutkimukset
- hyvinvointi- ja terveys suunnitelmien laadinta yhteistyössä oppilaan, perheen, koulun ja oppilashuollon kanssa
- rokotustoiminta (perus-, tehoste- ja matkailijoiden rokotukset)
- äkillisten tapaturmien ja sairauksien ensiapu sekä hoidonohjaus
- pitkäaikaissairauksien tutkiminen ja hoidon toteutumisen seuranta
- mielenterveysongelmien ennaltaehkäisy
- seksuaaliterveyden edistäminen
- ammatinvalintaan vaikuttavien terveydellisten seikkojen huomioonottaminen jatkokoulutusvalinnoissa
- terveysneuvonta ja ryhmäohjaus
- oppilashuoltotyöryhmän toiminta ja moniammatillinen verkostotyö
- koulujen terveydellisten olojen seuranta ja kartoitus säännöllisesti laajalla työryhmällä
- koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluiden jatkuva suunnittelu ja kehittäminen

Terveellisten elämäntapojen ja opiskeluympäristön turvallisuuden edistäminen sisällytetään päivittäisiin perustehtäviin. Kouluterveydenhuollon henkilöstö toimii suunnitelmallisesti ja aloitteellisesti koululaisten ja opiskeluyhteisön terveyteen ja hyvinvointiin liittyvissä asioissa.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa suoritetaan laajat terveystarkastukset 1,-5.- ja 8-luokan oppilaille sekä lukion/ammattikoulun 2. vuosiluokan oppilaille. Laajat terveystarkastukset suoritetaan yhdessä oppilaan perheen, koulun ja kouluterveydenhuollon henkilökunnan kanssa.

Määräaikaisista terveystarkastuksista poisjääneiden oppilaiden tuen tarvetta selvitetään tarvittaessa moniammatillisesti sekä yhteistyössä sosiaalitoimen ja oppilashuoltotyöryhmän kanssa.

Laajoista terveystarkastuksista tehdään yhteenveto, jota asetuksen mukaan on käytettävä arvioitaessa oppilashuollon yhteistyönä luokka- ja kouluyhteisön tilaa ja mahdollisten lisätoimenpiteiden tarvetta. Yhteenveto ei sisällä henkilötietoja.

Koululääkärin rooli

Koululääkärin tehtävänä on olla aidosti kiinnostunut lasten ja nuorten ongelmista ja omalla toiminnallaan hankkia ja säilyttää oppilaiden luottamus, osallistua moniammatilliseen kouluyhteisön kehittämis- ja oppilashuoltotyöhön ja perehtyä lapsuuden ja nuoruuden erityispiirteisiin ja nuorisokulttuuriin sekä olla perillä lasten ja nuorten elämästä ja elinmahdollisuuksista omalla paikkakunnallaan.

Koululääkäri on ensisijaisesti lapsen ja nuoren lääketieteellinen asiantuntija, joka valvoo hänen etujaan terveyttä ja hyvinvointia koskevissa asioissa, sekä pyrkii edistämään koululaisen kokonaisvaltaista hyvinvointia työyhteisössä.

Lääkärintarkastukset kouluterveydenhuollossa ja koululääkärin tehtävät

Terveystarkastusten avulla kouluterveydenhuolto saa tietoja sekä yksittäisten oppilaiden että koko ikäryhmän yleisestä terveydentilasta. Tarkastuksilla pyritään tukemaan oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä, löytämään terveyden riskit ja poikkeamat mahdollisimman varhain sekä ohjaamaan oppilas tarvittaviin lisätutkimuksiin ja hoitoon. Tarkastuksissa kiinnitetään huomiota lapsen ja nuoren sekä hänen perheensä hyvinvointiin. Huomioidaan myös oppilaan kasvu- ja kehitysympäristöt.

Jokaisen oppilaan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä seurataan ja terveydentila määritetään säännöllisesti. Lääkäri osallistuu laajaan terveystarkastukseen peruskoulun 1., 5. ja 8. luokalla sekä opiskeluterveydenhuollossa lukion ja ammatillisen opetuksen oppilaitoksissa 1. tai 2. luokalla. Tarkastuksissa on tärkeää kiinnittää huomiota lapsen kehitysvaiheen fyysisiin ja etenkin psyykkisiin erityispiirteisiin (mm. kaverisuhteet, seurustelun aloittaminen, päihdekokeilut, päihteiden käyttö). Pitkäaikaissairaita ja vammaisia sekä terveydellisiä riskejä omaavia oppilaita seurataan lisätarkastuksin. Pitkään tai usein koulusta poissaolleille ja toiselta paikkakunnalta

muuttaneille oppilaille tehdään ylimääräinen terveystarkastus. Tarvittaessa oppilaalle tehdään lisätarkastus ammatinvalintaa varten. Lääkärintodistuksia ja -lausuntoja kirjoitetaan tarvittaessa. Jokaisen lääkärintarkastuksen päätteeksi tehdään yhteenveto oppilaan tilanteesta ja suunnitelma mahdollisista lisätutkimuksista ja hoidosta.

Koululääkäri osallistuu oman kouluyksikkönsä terveydenhuollon suunnittelu-, arviointi- ja kehitystyöhön, koulun terveystarkastusohjelman ja opetussuunnitelman laatimiseen, terveyden edistämiseen esim. asiantuntijaluennoin, tartuntatautien ja tapaturmien ehkäisyyn ja hoitoon, koulun henkisen ilmapiirin kehittämiseen ja kriisityöhön. Koululääkäri toimii lääketieteellisenä asiantuntijana oppilashuoltotyöryhmissä ja osallistuu ryhmän kokouksiin ainakin kutsuttaessa. Koululääkäriin on huolehdittava omasta ammattitaidostaan ja jatkokoulutuksestaan.

3.5. Erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tuen järjestäminen

Terveysneuvonta ja terveystarkastukset on järjestettävä alle kouluikäisen lapsen, oppilaan, opiskelijan ja perheen erityisen tuen tarpeen tunnistamiseksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta tarpeenmukainen tuki voidaan järjestää viiveettä. Varhaisessa vaiheessa auttaminen on yleensä helpompaa ja varhaisella tuella voidaan lievittää terveyserojen syventymistä ja ehkäistä osaltaan syrjäytymistä.

Erityisen tuen tarve on selvitettävä, jos lapsessa, nuorella, perheessä tai ympäristössä on tekijöitä, jotka voivat vaarantaa lapsen tai nuoren tervettä kasvua ja kehitystä. Tilanteet, joissa lapsi, nuori tai perhe voi tarvita erityistä tukea, ovat hyvin moninaisia. Työntekijän huolen herääminen voi olla niistä ensimmäinen vihje.

Erityisen tuen järjestämisestä laaditaan suunnitelma yhteistyössä tukea tarvitsevan ja ikävaiheen mukaisesti hänen perheensä kanssa. Huoltajien mielipiteiden ja tarpeiden huomioiminen on tärkeää lapsen, nuoren tai koko perheen tukitoimia suunniteltaessa ja järjestettäessä. Tarvittaessa tehdään yhteistyötä eri toimijoiden, kuten varhaiskasvatuksen, lastensuojelun, oppilas- ja opiskelijahuollon sekä erikoissairaanhoidon ja muiden tahojen kanssa.

3.6. Moniammatillinen yhteistyö

Neuvolatiimiin kuuluu terveydenhoitajien ja lääkäreiden lisäksi fysioterapeutti, puheterapeutti, perhetyöntekijä ja psykologi. Neuvolatiimi kokoontuu kuukausittain ja kehittää neuvolan moniammatillista työtä sekä käy läpi moniammatillista asiantuntemusta vaativia asiakastilanteita.

Vuoden 2014 alussa neuvolatiimissä työnsä aloittaneiden perhetyöntekijöiden työpanos on kohdistettu pääasiassa neuvolaikäisten lasten perheisiin. Työn tavoitteena on tukea perheitä heidän arjessaan ennaltaehkäisevin työmenetelmin. Perhetyöntekijä osallistuu perhevalmennukseen ja tekee lasta odottaviin perheisiin kotikäynnin raskauden loppuvaiheessa. Kotikäynnillä työntekijä käy yhdessä vanhempien kanssa läpi asioita, joita on hyvä huomioida ennen vauvan syntymää, mm. vauvan tarvitsemia vaatteita ja muita tarvikkeita. Vanhemmilla on mahdollisuus myös keskustella mieltään askarruttavista asioista työntekijän kanssa ja perhe saa tietoa, mitä palveluita heille on tarjolla lapsen syntymän jälkeen. Mikäli perhe tarvitsee esimerkiksi kodinhoitoapua ennen lapsen syntymää, he voivat halutessaan ottaa yhteyttä neuvolan perhetyöntekijään. Perhe saa halutessaan perhetyöntekijän apua myös lapsen syntymän jälkeen, ja jos heillä on myöhemmin tilapäistä avuntarvetta esimerkiksi lastenhoidossa.

Perusterveydenhuollon psykologin työn keskeinen tavoite on ammatillisin keinoin tukea, edistää ja mahdollistaa kuntalaisten normaalia, tervettä kasvua ja kehitystä sekä mielenterveyttä uhkaavien riskitilanteiden ja häiriöiden mahdollisimman varhainen tunnistaminen ja hoitaminen. Työn painopiste on ennaltaehkäisevässä työssä.

Neuvolassa psykologin työn tavoitteena on tukea vanhemmuutta ja lapsen kehitystä sekä havaita lapsen ja perheen ongelmat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sekä järjestää muiden tahojen kanssa tarvittavaa tukea. Vanhemmuuden tukeminen alkaa jo odotusajalta lähtien. Neuvolan psykologi vastaa ensisijaisesti 0-5 –vuotiaiden lasten kehityksen tukemisesta, arvioinnista ja jatkohoidon järjestämisestä.

Työmuotoina ovat mm. perhevalmennus, ryhmäneuvolatoiminta neuvolan terveydenhoitajan, fysioterapeutin ja perhetyöntekijän kanssa, vanhemmuuden ja varhaisen vuorovaikutuksen tukemisen ryhmätoiminta, kotikäynnit, keskustelu-, **tutkimus- ja** hoitokäynnit sekä tarvittaessa äitiys- ja lastenneuvolassa yhteisvastaanotot terveydenhoitajan kanssa.

Neuvolan psykologi tarjoaa varhaiskasvatukselle konsultoivia psykologipalveluita. Tavoitteena on lasten hyvinvoinnin edistäminen, ongelmien ennaltaehkäisy sekä varhainen toiminta kehitys- ja kasvatusongelmissa. Psykologi on asiantuntija lapsen kehityksessä ja oppimisessa, varhaisen vuorovaikutuksen merkityksessä, sosiaalisten ja tunnesäätelyn valmiuksien kehityksessä sekä kasvattajayhteisöjen toiminnassa. Tavoitteena on tukea varhaiskasvatuksen valmiuksia vastata lasten kehityksellisiin ja erityisen tuen tarpeisiin, havaita lasten kehityksessä ja vanhemmuudessa ilmenevää tuen tarvetta sekä suunnitella ja tarjota tukea lapsille ja heidän vanhemmille yhteistyössä neuvolan ja varhaiskasvatuksen kanssa. Psykologi käy säännöllisesti kerran kuukaudessa päivähoitoryhmissä ja osallistuu perhepäivähoitajien iltatapaamisiin yhteisten teemojen puitteissa sekä käy tarvittaessa perhepäivähoitopaikoissa.

Puheterapia on lääkinällistä kuntoutusta, joka kuuluu sekä perusterveydenhuollon että erikoissairaanhoidon palveluihin. Perusterveydenhuollon puheterapeutin vastuualueeseen kuuluu aikuisten ja lasten puheen-, kielen ja kommunikaation häiriöiden ennaltaehkäisy, tutkimus ja kuntoutus. Puheterapian tavoitteena on parantaa asiakkaan toiminta- ja kommunikaatiokykyä jokapäiväisessä elämässä kotona, päivähoitossa, koulussa ja työelämässä.

Puheterapia on lääkinällistä kuntoutusta, joka sisältää:

- tutkimukset
- kuntoutuksen suunnittelun ja järjestämisen
- yksilö- ja /tai ryhmäterapian
- vanhempien, omaisten ja lähiympäristön ohjauksen ja konsultoinnin
- puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiokeinojen suunnittelun ja ohjauksen (viittomat, kuvakommunikaatio)
- kommunikaation apuvälinepalvelut ja niihin liittyvän ohjauksen

Puheterapeutin työn kohteena voivat olla seuraavien osa-alueiden vaikeudet:

- puhe
- kieli
- kommunikaatio
- ääni
- lukeminen ja kirjoittaminen

- syöminen ja nieleminen
- suun motorinen toiminta

Puheterapeutin asiakaskunta voi olla laaja ja asiakkaita voi olla vauvoista ikäihmisiin. Useimmiten lapsi ohjautuu puheterapeutin tutkimuksiin lastenneuvolan ikäkausitarkastuksesta. Myös muut lasta hoitavat ja kuntouttavat tahot voivat ohjata lapsen puheterapeutille. Lasten kohdalla puheterapeutin tehtävänä on arvioida, onko kyseessä normaali, viivästynyt vai poikkeava puheen ja kielenkehitys. Lievemmillään lapsella voi olla jokin äännevirhe. Lapsella saattaa kielellisen häiriön lisäksi olla myös esim. poikkeavuutta vuorovaikutuksessa tai ylivilkkautta.

Puheterapeutti tekee moniammatillista, ohjaavaa ja konsultoivaa yhteistyötä asiakkaan lähiympäristön, kuten päivähoidon, koulun, kehitysvammahuollon ja muiden kuntouttavien tahojen kanssa.

Neuvolat tekevät tiivistä yhteistyötä myös sosiaalitoimen ja muiden terveydenhuollon ammattilaisten kanssa. Ennen koulupolun alkua jokaisen lapsen tilanne käydään läpi neuvolan ja koulun työntekijän kanssa, jotta koulu voi suunnitella tukitoimia niitä tarvitseville. Kouluterveydenhuolto osallistuu yhdessä opetus- ja sosiaalitoimen kanssa monialaiseen oppilashuoltotyöhön, jossa pääpaino on kouluyhteisön ja oppilaiden hyvinvoinnilla. Ratkaisuja hyvinvointiin liittyviin huolenaiheisiin etsitään yhdessä oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Oppilaskohtaisia neuvotteluita järjestetään tarpeen mukaan ja myös vanhemmilla on mahdollisuus pyytää neuvottelua, jos he kokevat sen tarpeelliseksi. Koulun ja terveydenhuollon välinen yhteistyö on saumatonta ja yhteistyötä helpottaa yhteisissä tiloissa toimiminen sekä pysyvä, ammattitaitoinen henkilöstö.

3.7. Ehkäisevä suun terveydenhuolto

Lasten ja nuorten ehkäisevän suun terveydenhuollon tavoitteena on turvata lapsille hyvä suun terveys. Odottava äiti ohjataan neuvolasta hammashoitolaan terveysneuvontakäynnille. Äidille annetaan tietoa miten edistää omaa sekä lapsen suun terveyttä ja ehkäistä varhaista *mutans-*tartuntaa.

Lapsen ensimmäinen käynti hammashoitolassa on 1-vuotiaana, jolloin huoltajia ohjataan ylläpitämään lapsen suun terveyttä ja puhtautta sekä annetaan tietoa ravinto- ja ruokailutottumuksista. 2-6 –vuotiaiden huoltajaa ja lasta ohjataan ylläpitämään suun terveyttä ja puhtautta. Heille kerrotaan kariuksen tarttuvasta luonteesta (*streptokokki mutans*-tartunta), ravinto- ja ruokailutottumuksista, puhdistuksesta, fluorista ja xylitolista.

Alasteikäisten (7-12 vuotiaat) suun terveydenhuollon tavoitteena on pitää suu terveenä yli hampaiden vaihduntavaiheen. Ennen kouluikää luotuja tapoja huolehtia suun terveydestä vahvistetaan ottaen huomioon yksilölliset tarpeet ja kehitysvaiheet. Lasta ja perhettä tuetaan ottamaan vastuusta suun terveydestä ja ymmärtämään sen vaikutus osana yleistä terveyttä.

Yläasteikäisille jatketaan ja syvennetään tietojen ja taitojen antamista yksilölliset tarpeet huomioon ottaen. Tuolloin korostetaan oman vastuun ottamisen tärkeyttä suun terveydestä ja ohjataan nuorta huomioimaan suun terveys osana yleistä terveyttä sekä annetaan tietoa tupakan, nuuskan ja päihteiden vaikutuksesta suun terveyteen.

Lukiolaisille ja toisen asteen opiskelijoille järjestetään ennen 18 vuoden ikää suun terveystarkastus, jossa selvitetään suun terveysneuvonnan ja palvelun tarve. Neuvonnassa korostuu tupakoinnin, makeiden ja happamien juomien, runsaan makean käytön sekä puhdistuksen vaikutus suun terveyteen. Opiskelijoita opastetaan oman vastuun ottamiseen suun terveydestä ja palvelujen käytöstä.

Aikuisikäistä väestöä tuetaan omatoimiseen suun terveyden ja puhtauden ylläpitämiseen sekä hoidetaan suun sairauksista kärsiviä. Hoitopalveluja tarjotaan koko väestölle iästä riippumatta.

3.8. Asevelvollisten kutsuntatarkastukset

Kutsuntaikäisten nuorten ennakkoterveystarkastukset suoritetaan lakisääteisesti vuosittain koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa lukion/ammattikoulun opiskelijoille ja terveyskeskuksessa muille nuorille. Kutsuntatarkastuksia tehdään keväisin niille nuorille, jotka täyttävät kyseisen kalenterivuoden aikaan 18 vuotta tai ovat saaneet edellisinä vuosina palvelukseen astumisesta lykkäystä jonkin syyn vuoksi. Vapaaehtoisesti varusmiespalvelukseen pyrkivät naiset ja miehet hakeutuvat omatoimisesti lääkärintarkastukseen.

Kutsuntatarkastuksissa nuorille suoritetaan haastattelut, seulontatutkimukset, mieliala- ja päihteidenkäyttö-kyselyt sekä tarvittavat kliiniset perustutkimukset ja terveysneuvontaa. Tarvittaessa nuori ohjataan jatkotutkimuksiin ja -hoitoon. Terveystieteiden ja lääketieteen tarkastuksissa täytetään lääkärinlausunto terveydentilasta, joka lähetetään yhdessä esitietolomakkeen kanssa sotilaspiiriin.

4. TERVEYSNEUVONTA

Terveysneuvonnalla tarkoitetaan terveydenhuollon ammattihenkilöstön toimintaa, jossa hyvinvointia tuetaan suunnitelmallisesti terveyslähteisellä vuorovaikutuksella ja viestinnällä yksilö-ryhmä- ja väestötasolla. Terveysneuvontaa on toteutettava yksilöllisen tarpeen ja kehitysvaiheen mukaisesti yhteistyössä yksilön ja perheen kanssa siten, että se tukee tiedon soveltamista käytäntöön ja vastuun ottamista omasta terveydestä.

Terveysneuvonta tukee ikävaiheen ja yksilöllisen tarpeen mukaisesti terveyden ja psykososiaalisen hyvinvoinnin edistämistä. Lasten ja nuorten terveysneuvontaan sisältyy vanhempien kanssa käytävä keskustelu, jossa heille annetaan tietoa lapsen kasvusta, kehityksestä ja kehitystä edistävästä kasvatustavoista, hoidosta ja huolenpidosta. Mielenterveyden terve perusta syntyy kokemuksista kuulua hyväksyttynä toisten ihmisten yhteyteen. Syrjään jäämisen kokemus synnyttää masennusta ja altistaa mielenterveysongelmille. Ihminen kehittyy omaksi persoonakseen ja sosiaaliseksi yhteisön jäseneksi niiden ihmissuhdekokemusten kautta, joita hänen arjessaan on.

Terveysneuvonnassa tulee korostaa riittävän unen, levon ja vapaa-ajan merkitystä terveyden toimintakyvyn kannalta. Lapsen ja nuoren tärkeimpiin kehitysympyröihin kuuluvien kodin ja asuinympäristön, koulun sekä harrasteympäristön lisäksi median ja vertaisryhmien merkitys on lisääntynyt. Terveysneuvonnassa tulee ottaa aktiivisesti esiin tietotekniikka ja median hyödyt ja haitat. Suositusten mukaan lapsen täytettyä kaksi vuotta vanhempien kanssa keskustellaan median käytöstä lapsen näkökulmasta. Jatkossa aihe otetaan keskusteluun lapsen ja nuoren ikä huomioiden.

Lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa perheitä ohjataan huomioimaan lasten koti- ja lähiympäristön turvallisuus. Erityisesti terveydelle haitallisen henkisen tai fyysisen kuormittumisen ehkäisemiseen tulee kiinnittää huomiota.

Neuvola-aikaisella tehostetulla, varhaisella ravitsemusneuvonnalla ja seurannalla on tavoitteena saada myönteisiä vaikutuksia lasten painonkehitykseen ja perheen ravitsemustottumusten muodostumiseen. Ylipainon ja lihavuuden lisääntyminen on kasvava kansanterveydellinen ongelma myös lapsilla ja nuorilla. Ylipaino voi lisätä merkittävästi diabeteksen, sydän- ja verisuonisairauksien sekä tuki- ja liikuntaelinsairauksien riskiä. Ravitsemusneuvonta tukee terveellisiä elintapoja, edistää terveyttä ja ehkäisee sairauksia. Ravitsemusneuvonnan sisällön pohjana ovat kansalliset suositukset.

Myös liikunta pohjautuu kansallisiin suosituksiin. Lapsuudessa ja nuoruudessa liikunta tukee tervettä kasvua ja kehitystä sekä fyysistä kuntoa. Liikunnalla on keskeinen rooli useiden kansansairauksien ehkäisyssä, hoidossa ja kuntoutuksessa.

5. SEURANTA

Asetuksen mukaisesti toimintaohjelmaan on nimettävä vastuuhenkilöt, jotka vastaavat toiminnan kehittämisestä ja seurannasta kokonaisuutena. Terveystieteellisestä hoidosta vastaa johtava lääkäri. Toimintaohjelmassa korostuu ennaltaehkäisyn merkitys, joka selkeästi liittyy hoitotyön vastuualueeseen ja tästä vastaavat vastaanottopalvelujohtaja ja terveydenhoitajat. Toimintaohjelman toteutumista seurataan vuosittain. Ohjelman mukaisen toiminnan toteutuminen on jokaisen ammattihenkilön vastuulla oman tehtäväkuvansa mukaisesti. Esimiehet vastaavat toiminnan johtamisesta ja resursoinnista.

Toimintaohjelma päivitetään tarvittaessa ja siihen tehdyt muutokset ja päivitykset hyväksytään Viitasaaren perusturvalautakunnassa. Aluehallintovirastot AVI sekä sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto Valvira valvovat asetuksen toimeenpanoa kunnissa ja kuntayhtymissä.

LIITE 1

Raskauden seurantakäynnit

Terveydenhoitaja = TH, Lääkäri = LL

	rask vk	Tutkimukset	Keskustelun aiheet
TH	8-10	Alkuraskauden ultraääni, RR, paino, Hb, Veriryhmä ja vasta-aineseula, kardioliipiini, HBsAg, HIV, U-gluk, U-Prot, U-bakt, syke 9vk:n jälkeen Trisomia-seula STR1, U-klamydia, raskaustähtely synnytyssairaalaan	Raskauden perheelle tuomat fyys. psyyk. ja sosiaaliset muutokset. Huomioidaan äidin työ ja sen mahdollisesti aiheuttamat ongelmat. Terveysneuvonta: erityisesti ravitsemus, tupakka, liikunta ja päihteet, parisuhde ja seksuaalisuus raskauden aikana, lantionpohjalihakset. Annetaan informaatio sikiöseulonnoista, myös kirjallisena, AUDIT-kaavake täytetään. toivotaan isä mukaan neuvolakäynneille. Ohjataan perhe hammashoitoon. Esitellään perhe ja synnytysvalmennusohjelma. Masennuskysely: EPDS tai BDI Sokerirasitus viikoilla 12-16, esitietolomake synnytystä varten, BCG-rokotearviointi
KSKS	12-13	Sikiöseulontatutkimukset Lasketun ajan määrittäminen	
TH	18-22	RR, paino, Hb, U-gluk, U-prot, sikiön sydämen syke, sikiön liikkeet, SF-mitta, lasketun ajan tarkistus	Terveysneuvonta: erityisesti liikunta, lepo, parisuhde ja seksuaalisuus, mieliala, jaksaminen kotona ja työssä. Vanhemmuuteen valmistautuminen, suun terveydenhoidosta muistutetaan,
KSKS	20-25	rakenne UÄ	Synnytystavan suunnittelu
TH	24-28, tarv. viikoilla 15-17 Laaja	Perustutkimukset, Hb Veriryhmä, vasta-aineseula (Rh negatiivisilta) Sf mittaukset, sikiön liikkeet ensisynnyttäjiltä. Todistus raskaudesta Kelalle ja työnantajalle. Sokerirasituskoet.	Terveysneuvonta: erityisesti ravitsemus, liikunta ja seksuaalisuus. Informaatiota perhevalmennuksesta, informaatiota sosiaalietuuksista (Kela) Arjen voimavarakyselyn purku, isä mukana
LL	26-28 Laaja	Perustutkimukset kohdunsuun tila	Selviytyminen työssä. Pre eklamsia oireet
TH	30	Perustutkimukset, sikiön tarjonta	Perhevalmennus paikkakunnalla. Liikelaskenta tarvittaessa
PT	30	Perhetyöntekijän kotikäynti viikon 30 jälkeen, tarvittaessa terveydenhoitaja mukana	Vauvan tulon valmistautuminen kotona, perhetyöntekijään tutustuminen
TH	32	Perustutkimukset	Terveysneuvonta synnytysvalmennuksessa: Imetys ja imetyksen merkitys, ihokontaktin merkitys, isän tärkeys äidille ja lapselle, isyyden merkitys miehelle ja mahdollisesta ennenaikaisesta synnytyksestä. Keskustelu loppuraskauden seksuaalielämästä Tarjonta
TH	34	Perustutkimukset, sikiön tarjonta	Terveysneuvonta: erityisesti synnytys ja siihen liittyvät tuntemukset, vauvan tarvikkeet, liikenneturva (odottavan äidin ja vauvan)
TH	35-36	Perustutkimukset, sikiön tarjonta, painoarvio, Hb, veriryhmävasta-aineseula tarvittaessa.	Terveysneuvonta: Vanhempien synnytyspelot, synnytyssairaalan käytännöt kivunlievityksestä erityisesti ensisynnyttäjille
TH	37	Perustutkimukset, sikiön tarjonta	Terveysneuvonta: erityisesti synnytystä ennakoivat merkit
TH	38	Perustutkimukset, sikiön tarjonta	Terveysneuvonta:
TH	39	Perustutkimukset, sikiön tarjonta	valmentautuminen vauvan syntymiseen, isän rooli, , synnytykseen liittyviä kysymyksiä,
TH	40	Perustutkimukset, sikiön tarjonta	vanhempia askarruttavat kysymykset,
TH	41	Perustutkimukset, sikiön tarjonta, liiketarkkailu, lapsiveden määrän arviointi, synnytyssairaalaan yliaikaisuuden seuranta varten 41+3 ja 41+5 raskausviikoilla	Aika synnytyksen jälkeen, vanhemmuus, isyysloma, masennus, tukiverkko
TH	Heti pp	1 kotikäynti 1-2 viikkoa synnytyksestä, kliininen tutkimus	Vauvanhoito, imetys, vanhemmuuteen liittyvät asiat (parisuhde ja seksuaalisuus), mielialat, Terveysneuvonta: erityisesti ravitsemus, lepo ja liikunta (lantionpohja), hygienia, informaatio jälkitarkastuksesta Ohjataan aloittamaan D-vitamiini tipat 2 vk ikäisenä
TH Lää	5-12 vk	Jälkitarkastus, gynekologinen tutkimus, Hb, U-gluk, U-prot, U-bakt. Kelan todistus jälkitarkastuksesta	Terveysneuvonta: erityisesti ravitsemus, liikunta ja levon mahdollistaminen, imetys, vanhempien jaksaminen, oma aika, isän työ, parisuhde. Seksuaalisuus ja raskauden ehkäisy

LIITE 2

Lastenneuvolan käynnit

Terveydenhoitaja = TH, Lääkäri = LL

Ikä		Tutkimukset	Keskustelun aiheet
2-3 vk	TH	Kotikäynnillä silmät, paino, napa ja iho	Tuetaan rintaruokinnassa, arjen sujumisesta, D-vitamiinin aloituksen ohjaus
1 kk	TH	Pituus, paino, pään ympäryys, heijasteet, aistit, iho, napa, vauvan käsittely, äidin ja vauvan välinen vuorovaikutus	Tuetaan rintaruokinnassa, keskustellaan levon tarpeesta, vanhempien välisestä suhteesta äidin hormonitoiminnasta ja tiedotetaan kerhoista
4-6 vk	LL	Heijasteet Lääkäri tarkastaa vauvan	Tuetaan rintaruokinnassa, keskustellaan levon tarpeesta ja vanhempien välisestä suhteesta
2 kk		Rotavirusrokote 6vk – 2 kk ikäisenä Pituus, paino, pään ympäryys, heijasteet Äidin ja lapsen vastavuoroisuus, vuorovaikutus	Tuetaan rintaruokinnassa
3 kk	TH	Pituus, paino, pään ympäryys, heijasteet, aistit, iho, napa, vauvan käsittely, vanhempien ja vauvan välinen vuorovaikutus Rokotukset: Dtap-IPV-Hib, PCV ja rotavirus	Kasvun ja kehityksen seuranta. Kuumeisen lapsen hoito-ohjeet Tuetaan rintaruokinnassa
4 kk	TH + LL Laaja	Pituus, paino, pään ympäryys, heijasteet, aistit, iho, napa, vauvan käsittely, vanhempien ja vauvan välinen vuorovaikutus Eriyishuomio motoriseen ja kielelliseen kehitykseen Lääkäri tarkastaa vauvan VANE-Psy testi Vauvaperheen arjen voimavarat	Kasvun ja kehityksen seuranta, keskustellaan levon tarpeesta, ravitsemuksesta, sisarusten suhtautumisesta vauvaan ja vanhempien välisestä suhteesta Motorisen kehityksen edistämiseksi ohjataan tarvittaessa fysioterapeutin vastaanotolle Ohjataan vanhempien ryhmiin esim. MML, srk, liikuntatoimi. Tuetaan rintaruokinnassa
5 kk	TH	Pituus, paino, pään ympäryys, heijasteet, aistit, iho Rokotukset: Dtap-IPV-Hib, PCV ja rotavirus	Kasvun ja kehityksen seuranta, keskustellaan ruokavalion laajentamisesta
6 kk	TH	Pituus, paino, pään ympäryys, heijasteet, aistit, iho ja kuulo Hampaiden hoidon aloitusohjaus	Kasvun ja kehityksen seuranta, puheenkehityksen seuranta. Keskustellaan ruokavaliosta ja ruokailusta, tapaturmien ehkäisystä sekä vuorokausirytmistä. Täytetään neuvolahammashuollon yhteyskortti.
8 kk	TH + LL	Pituus paino päänympäryys, aistit, näkö kuulo, Hb Eriyishuomio motoriseen kehitykseen Lääkäri tarkastaa vauvan VANE-Psy testi Eriyishuomio motoriseen kehitykseen ja ruokavalioon mm. D-vitamiini ja maitotuotteet	Kasvun ja kehityksen seuranta, keskustellaan tapaturmien ehkäisystä ja kemikaalien vaaroista, yölevottomuudesta ja yösyötöstä. Varmistetaan joko hammashoitolassa on käyty. Keskustellaan ravitsemuksesta, levon tarpeesta, mahdollisesta päivähoiton aloittamisesta ja vanhemman työhön paluusta sekä pallottelun, laulujen ja lorujen merkityksestä kehitykseen
10 kk	TH	Tarkastus tarvittaessa	
1 v	TH	Pituus, paino, pään ympäryys ja kuulo Aistit (näkö, kuulo) Puheen kehitys Kävelemään oppiminen Rokotukset: Dtap-IPV-Hib, PCV ja MPR	Kasvun kehityksen seuranta, keskustellaan tapaturmien ehkäisystä Ohjataan lapsi hammashoitolaan ensimmäiselle käynnille.
1,5 v	TH + LL Laaja	Pituus, paino, pään ympäryys. Eriyishuomio motoriseen ja puheen kehitykseen sekä vanhemmuuden ja perheen valmiuksiin sekä lapsen iän mukaiseen oman tahdon kehittymiseen. Lääkäri tarkastaa vauvan, VANE-Psy testi Pikkulapsiperheen arjen voimavarat	Keskustellaan leikki-ikäisen ravitsemuksesta, levon tarpeesta, siisteyskasvatuksesta ja lapsen itsenäistymisestä sekä perheen jaksamisesta. Tarvittaessa pyydetään perhetyöntekijän kotikäyntiä
2 v	TH	Pituus, paino, pään ympäryys ja kuulo. Eriyishuomio kielelliseen, motoriseen ja sosiaaliseen kehitykseen	Keskustellaan leikki-ikäisen ravitsemuksesta, levon tarpeesta, siisteyskasvatuksesta ja uhmaiästä sekä omatoimisuudesta (ruokailu, pukeminen)
3 v	TH	Pituus, paino, näkö ja kuulo Lene-testi	Keskustellaan leikki-ikäisen ravitsemuksesta, levon tarpeesta, hygieniasta ja tapaturmien ehkäisystä. puheen kehitys, tarvittaessa yhteys puheterapeuttiin.
4 v	TH + LL Laaja	Pituus, paino, näkö, kuulo, Hb, RR ja Lene-testi. Päivähoidon palaute Eriyishuomio vanhemmuuden ja perheen valmiuksiin. Lene-testi Rokotukset: Dtap-IPV	Keskustellaan leikki-ikäisen ravitsemuksesta, levon tarpeesta, hygieniasta ja tapaturmien ehkäisystä myös liikenteessä. Kiinnitetään huomiota lapsen ja perheen psyykkisen hyvinvoinnin tukemiseen
5 v	TH	Pituus, paino, näkö, kuulo ja Lene-testi Motoristen taitojen valmius esim, pyöräily, hiihto pallottelu ja luistelu	Keskustellaan leikki-ikäisen ravitsemuksesta, levon tarpeesta, hygieniasta, mahdollisesta yökastelusta ja tapaturmien ehkäisystä sekä mahdollisesta puheterapian tarpeesta
6 v	TH	Pituus, paino, näkö, kuulo, RR ja Lene-testi Rokotukset: MPR	Keskustellaan esikoululaisen ravitsemuksesta, levon tarpeesta, hygieniasta ja tapaturmien ehkäisystä myös liikenteessä. sekä esikoulun aloittamisesta

LIITE 3

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tarkastukset

Terveydenhoitaja = TH, Lääkäri = LL

Luokka		Tutkimukset	Keskustelun aiheet
1 lk	TH + LL Laaja	TH: kouluunlähötarkastus, ruumiinrakenne, pituus, paino, päänympäryys, näkö, kuulo, puheen selkeys- ja äänteet, hampaat. Hb ja RR. Tarkistetaan rokotukset, tarkastellaan kouluvalmiusasioita, opettajaa kuullaan ennen lääkärin tarkastusta Lääkäri tarkastaa koululaisen koulussa ja ohjaa tarvittaessa jatkotutkimuksiin.	Luodaan pohja yhteistyölle koululaisen ja vanhempien kanssa. Keskustellaan koulun aloittamisesta, nukkumaan menoajoista ja ruokailusta. Käydään läpi terveystietoja oppilaasta -lomake. Tarvittaessa todistus erikoisruokavaliosta.
2 lk	TH	Paino, pituus, päänympäryys ja ryhti Näkö tarvittaessa	Keskustellaan terveydentilasta, ruokailusta, levosta, liikunnasta ja hyvistä tavoista ja kouluviihtyvyydestä
3 lk	TH	Paino, pituus, päänympäryys, ryhti ja näkö	Keskustellaan terveydentilasta, harrastuksista, levosta, liikunnasta, kaverisuhteista, koulumenestyksestä ja -viihtyvyydestä
4 lk	TH	Paino, pituus, päänympäryys ryhti ja tarvittaessa muut kontrollit	Keskustellaan terveydentilasta, harrastuksista, ravinnosta, liikunnasta, levosta sekä koulumenestyksestä ja -viihtyvyydestä
5 lk	TH + LL Laaja	Paino, pituus, päänympäryys, näkö, kuulo, RR, pulssi, ryhti ja Hb Lääkäri tarkastaa koululaisen koulussa ja ohjataan tarvittaessa jatkotutkimuksiin	Oppilas palauttaa vanhempien kanssa täytetyn haastattelukaavakkeen, jonka pohjalta keskustellaan esiin tulevista asioista
6 lk	TH	Paino, pituus, päänympäryys, ryhti, rakenne ja puberteetin arviointi	Keskustellaan terveystottumuksista, liikunnasta, harrastuksista, omaehtoisesta terveydenhoidosta koulumenestyksestä ja -viihtyvyydestä sekä kaverisuhteista
7 lk	TH	Paino, pituus, ryhti ja värinäkö	Kannustetaan omatoimisuuteen omasta terveydestä huolehtimisessa. Muut keskusteluaiheet: terveystottumukset (uni, syöminen, liikunta ja harrastukset), tupakka, alkoholi, seurustelu, ehkäisy ja riskitekijät
8 lk	TH + LL Laaja	Paino, pituus, näkö, tarv. värinäkö, kuulo Hb, RR, pulssi ja dtap-rokotus Lääkäri tarkastaa koululaisen koulussa ja tekee arvioinnin erityisistä tarpeista ja mahdollisista tukitoimista ammatinvalinnan ja jatko-opiskelun kannalta sekä ohjaa tarvittaessa jatkotutkimuksiin. "Nuorison terveystodistus" (voimassa 5v) ja rokotuskortti sekä tarvittaessa "Tietoja oppilaan terveydentilasta ammatinvalinnan ohjausta varten".	Keskustellaan ruokavaliosta, levosta, liikunnasta, päihteistä, ihmissuhteista, seurustelusta ja raskauden ehkäisystä. Koulumenestyksestä ja -viihtyvyydestä, jatkokoulutuksesta ja ammatinvalinnasta ADSUME tai AUDIT- kysely Mielialakysely
9 lk	TH	Paino, pituus, päänympäryys ja ryhti Tarvittaessa näkö Tarvittavat kontrollit Rokotuskortti	Keskustellaan ruokavaliosta, levosta, liikunnasta, päihteistä, ihmissuhteista, seurustelusta, raskauden ehkäisystä ja jatko-opinnoista

Lukio ja ammattioppilaitos

Luokka		Tutkimukset	Keskustelun aiheet
1 vuosi	TH(+LL)	Lukiassa terveystarkastus- kaavake, pituus ja paino sekä tarvittaessa muita tutkimuksia, lääkärin tarkastus erityisopetuksessa olevan tai jolla on tarpeen terveydentilan tai opiskelukyvyn selvittäminen tulevan opiskelualan tai ammatin vuoksi.	Keskustellaan opinnoista, huolista, ystävistä, perheestä, seurustelusta ja ehkäisyn tarpeesta. Suun terveystarkastus-ohjaus Lisäksi ammatillisessa oppilaitoksessa kiinnitetään huomiota ergonomiaan sekä tarkistetaan rokotukset ja annetaan tarvittaessa tehosteet.
2 vuosi	TH+LL	Pituus, paino, näkö, kuulo, Hb, RR, pulssi, naisten vapaaehtoiset asepalvelustarkastukset Lääkäri tarkastaa opiskelijan. Poikien kutsuntatarkastukset. Kirjoittaa uuden "Nuorison terveystodistuksen"	Keskustellaan mahdollisista ongelmista opiskelussa ja terveysasioista tarv. AUDIT-kysely, mileialakysely
3 vuosi	TH	Tarvittavat tutkimukset	Keskustellaan opintojen päättymisestä ja mahdollisista työllistymismahdollisuuksista

LIITE 4

Ehkäisevä suun terveydenhuolto

Hammaslääkäri = HML suuhygienisti =SHG hammashoitaja = HH terveydenhoitaja = TH

Ikäryhmä	Toteuttaja	Tavoitteet ja toimenpiteet	Erityisesti huomioitavaa
Ensimmäistä lastaan odottava perhe	TH SHG	Terveydenhoitaja antaa informaatiota hammaslääkärillä käynnistä Suuhygienisti järjestää neuvonta – ja keskustelutilaisuuden.	Vanhempien suu kunnossa Perheillä tieto keskeisistä suun terveyteen vaikuttavista tekijöistä: - kariksen tarttuva luonne - ravinto ja ruokailutottumukset - puhdistus, fluori ja ksylitoli - perheissä tiedostetaan opittujen tapojen ja tottumusten vaikutukset lapsen suun terveyteen - mallikäyttäytyminen - imemisen vaikutus lapsen purentaelimen kehittymiselle
0,5 v	TH	Terveydenhoitaja keskusteleo lapsen suun terveyteen liittyvistä asioista neuvolakäynnillä.	Terveyttä edistävien ruokailu ja hygieniatottumusten muodostuminen sekä perheen tapojen vaikutus lapsen suun terveyteen.
1v - 2v	HML tai SHG tai HH	Havainnoidaan hampaiden puhkeaminen sekä koko purentaelimen kehittyminen	Tutin ja pullon käytöstä pyritään eroon noin vuoden iässä Imettämistä luopuminen
3v - 4 v	HML tai SHG tai HH	Maitohampaiden terveenä pysyminen Etu- ja sivualueen ristipurentojen toteaminen	Ravinto ja hygieniatavat Huomioitava lapset, joilla on todettu yleissairaus ja joilla on käytössä lääkitys sekä toistuvat infektiosairaudet
5v - 6 v	HML tai SHG tai HH	Ensimmäiset pysyvät hampaat alkavat puhkeamaan suuhun Tarvittaessa kuutosten pinnoitukset	Lapsi tarvitsee edelleen vanhempien apua erityisesti puhkeavien kuutosten puhdistuksessa
Ala-aste	HML tai SHG tai HH	Oppilaat kutsutaan suun terveystarkastukseen jokaisella luokalla. Riskipotilaat kutsutaan yksilöllisen tarpeen mukaan Pyritään pitämään suun terveyden edistämisen tilaisuuksia koulussa	
1. – 4. luokka	HML tai SHG tai HH	Suun terveystarkastuksessa huomioidaan: - pysyvien hampaiden puhkeaminen - purentaan kehittyminen - tarkastusväli määritellään yksilöllisesti	Hoidon piiriin pyritään saamaan koko ikäryhmä eli myös ne joita ei ole aikaisemmin tuotu hammashoitoon. Omahoidon korostaminen
5. – 6. luokka	HML tai SHG tai HH	Suun terveystarkastuksessa huomioidaan toinen vaihduntavaihe Yksilöllinen terveystarkastus	Ruokailu ja makean käyttö Suun puhdistustavat, erityisesti puhkeavat seiskat Huomioidaan ksylitolituotteiden käyttö Oman vastuun ottaminen suun terveydestä
Yläaste		Kaikki oppilaat kutsutaan suun terveystarkastukseen 8-luokalla. Muuten seurataan yksilöllistä kutsujärjestelmää.	
7.- 9. luokka	HML tai SHG tai HH	Suun terveystarkastuksessa huomioidaan erityisesti helposti reikiintyvät puhkeamassa olevat hampaat Yksilöllinen terveystarkastus	Runsas makean käyttö, energiajuomat Napostelutyyppinen ruokailutapa Riittämätön suun puhdistus, hammaslangan käyttö Ksylitolin käyttö. Kannustetaan oman vastuun ottamiseen suun hoidossa
Toinen aste kerran opiskeluaikana	HML tai SHG	Suun terveystarkastus, jossa selvitetään suun terveystarkastuksen ja palvelun tarve: - hampaiden reikiintyminen - kiinnityskudosten sairaudet - viisaudenhampaiden puhkeamiseen liittyvät ongelmat - stressin seurauksena syntyneet purentavaivat - syömishäiriöihin liittyvät hammasmuutokset	Suun puhdistuksen laiminlyönti Makeiden ja happamien juomien runsas käyttö Makeisten runsas käyttö Tupakointi Suun terveystarkastus kohdistuu oman vastuun ottamiseen suun terveydestä ja palvelun käytöstä